

Χάριν τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας ἀλλάσσετε καθ' ἐκάστην περιπόδια. Ἐὰν ἀπὸ οἰκονομίαν δὲν ποιῆτε τοῦτο, ἐνθυμηθῆτε ὅτι ὑπάρχουσιν οἰκονομίαι μεγάλως ζημιούσαι.

Αἱ γυναῖκες εἰς τὴν ἐνδυμασίαν των μεταχειρίζονται ὑφάσματα λεπτότατα, ἀλλὰ πολλαπλασιάζουσι τὰς πτυχὰς οὕτως, ὥστε τὰ ἐν αὐταῖς συγκεντρούμενα στρώματα ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος προσσπίζουσι τὸ εὐγενέστατον αὐτῶν δέρμα ἀπὸ τὰς βιαίας θωπείας τοῦ ἀνέμου καὶ ἀπὸ τὰ ψύχη. Αἱ γυναῖκες ἄς ἐνθυμῶνται πάντοτε, ὅτι προτιμότερον εἶνε ἐὰν μὴδέποτε φέρωσι φόρεμα μεταξωτόν, ἀλλ' ἔχωσι τὰ ἐσωτερικὰ ἐνδύματα καθαρὰ, ὅτι μυρία βλέμματα ζητοῦσι νὰ δίδωσιν ὑπὸ τὴν ἐξωτερικὴν περιβολὴν τὴν στιλπνότητα τῆς ἐσωτερικῆς ἐνδυμασίας των, καὶ ὅτι συμφέρει εἰς αὐτὰς νὰ συνεισφέρωσι μᾶλλον εἰς τὴν πλύντριαν ἢ εἰς τὸν ἔμπορον.

Τὰ πολὺ ἀνοικτὰ εἰς τὸ στήθος γυναικεῖα ἐνδύματα εἶνε πολλαχῶς ἐπικίνδυνα, καὶ συχνάκις γίνονται αἰτίαι κυνάγχης, λαρυγγίτιδος, βρογχίτιδος καὶ διαφόρων παθήσεων τοῦ πνεύμονος.

[Ἔπειτα: τὸ τέλος].

ΠΑΠΠΟΣ ΚΑΙ ΕΓΓΟΝΟΣ

Ἵπολείπονται εἰσέτι ἀγωνισταὶ τινες ἄγνωστοι καὶ ῥακένδυτοι ὡς πρόσφυγες ἢ ἐξόριστοι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὅπερ ἀπληθεύθωσαν· μόνον ὅταν ἀποθνήσκωσι μακθάνομεν ὅτι ἔζων. Κῆπου κῆπου ἀκούομεν ὅτι ἐν τινι πολίχνῳ τῆς Ἑλλάδος ἢ ῥοειῶ χωρίῳ γέρων ἀνδραγαθήσας ἐν ἐνδοξῶ πολιορκίᾳ ἢ τραυματισθεὶς ἐν ἡρωϊκῇ ναυμαχίᾳ ἀπέθανε, δηλαδή μετῆλλαξε τάφον καλυφθεὶς ὑπὸ τοῦ χώματος, ἐν ᾧ, τὴν πιστὴν φουστανέλλαν ἐνδεδυμένος σάβανον, πρὸ πολλοῦ ἦτο ἐπ' αὐτοῦ τεθαμμένος, καὶ λησμονημένος... Ὁ θάνατος τῶν ἐσχάτων, τῶν ἐρρυτιδωμένων τούτων λειψάνων τοῦ Ἀγῶνος ὁμοιάζει πρὸς τὴν πτώσιν τῶν τελευταίων καταβρώτων καὶ χορταριασμένων ἐπάλλξεων καταρρευσαντος φρουρίου ἄλλων χρόνων, πλήρους ποτὲ ἡρωϊκῶν παραστημάτων καὶ κλαγγῆς ὄπλων καὶ χρεμετισμῶν ἵππων...

* *

Εἰς τῶν ἀγωνιστῶν τούτων, ὁ καπετὰν Σκιᾶς, ἔζη ἐν τῷ χωρίῳ Α* τῆς Μακεδονίας. Γενναίως πολεμήσας ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη, ἔχυσεν ἀνὰ τὴν Στερεάν καὶ τὴν Πελοπόννησον τὸ αἷμα αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκ τῶν χαινουσῶν πληγῶν δὲν ἐξῆλθεν ἡ ψυχὴ του· πολλάκις ἀφέθη ἀνοικτὴ ἡ θύρα τοῦ κλωβίου ἀλλὰ τὸ πτηνὸν δὲν ἀπέπτη. Ἐζῆσε δὲ

μέχρι βαθέος γήρατος ἐπὶ τοῦ γενεθλίου χώματος ὅπου μετέβη μετὰ τὸ πέρας τῆς Ἑπαναστάσεως, ἐλπίζων ὅτι μετ' ὀλίγον ἢ Ἑλλάς ἐκτείνουσα τὰ σύνορά της, ὡς μητρικούς βραχίονας, ἔμελλε νὰ σφίγξῃ καὶ τὸ χωρίον του μετὰ στοργῆς ἐν τῇ ἀγκάλῃ της.

Τὸ μετ' ὀλίγον ἐκεῖνο διήρκεσεν ἡμισυ αἰῶνα καὶ διαρκεῖ εἰσέτι...

Ἐν τούτοις ὁ καπετὰν Σκιᾶς μεθ' ὄλην τὴν πικρὰν διάψευσιν τῶν ἐλπίδων του παρέμεινε ἀνὴρ τοῦ Ἀγῶνος· δὲν ἀπέβαλε τὰ ὄνειρα αὐτοῦ ὡς οὐδὲ τὴν βραχεῖαν φουστανέλλαν καὶ τὴν φέρμελιν· ὁ σίδηρος διατηρεῖ τὸν τύπον ὃν ἔλαβε σφυρηλατηθεὶς· ὁ χρόνος μόνον σκωρίαν ἀφίνει ἐπ' αὐτοῦ· ἐν δὲ τῇ Μεγάλῃ Ἑπαναστάσει ἡ φλογερὰ αὐτοῦ ψυχὴ εἶχε σφυρηλατηθῆ ἰσχυρῶς πρὸς ἡρωϊσμόν καὶ αὐταπάρνησιν καὶ περιφρόνησιν παντός κινδύνου ὑπὲρ τῆς πατρίδος· νεώτερος ὢν ἔδραμεν ἐνθους εἰς Καλαμπάκκην καὶ Κρήτην· ἀλλ' ἤδη ἐπῆλθεν ἡ σκωρία τοῦ γήρατος, ἡ διαβιβρώσσουσα τὰ σώματα...

Ἐσπέραν τινὰ καπνίζων ἐγγὺς τοῦ παραθύρου τὸ τσιμποῦκί του εἶχε ἐστραμμένους τοὺς γενοντικούς ὀφθαλμούς του πρὸς πλατεῖαν ὁδόν, ἀπὸ τοῦ ἄκρου τοῦ χωρίου μέσῳ δύο γηλόφων πρὸς τοὺς ἀγρούς ἄγουσαν συγχρόνως δ' ἠκροῦτο συντόμως, τὰς τὰς ὄψα αὐτοῦ βοηθοῦ τῶν ὀμμάτων· αἶφνης ἀκούει κρότον πετάλων· μεθ' ὅσης δὲ ταχύτητος δύναται κατέρχεται εἰς τὴν θύραν ὅπου μετ' ὀλίγον φθάνουσιν ἐν καλπασμῷ τρεῖς ἵπποι. Ὁ εἰς τῶν ἀναβατῶν αὐτῶν εἶνε ὁ Πολυζῶης, ὁ ἐγγονος τοῦ καπετὰν Σκιᾶς, ἐπιστρέφων εἰς τὸ χωρίον μετὰ ἐξ ἔτη, καθ' ἃ ἐξεπαιδεύετο ἐν Ἀθήναις καὶ ἐσπούδασε τὴν ἱατρικὴν· εἶνε κομψὸς νέος, μαύρην φορῶν ἐνδυμασίαν καὶ καστόρινον πῖλον, γλυκεῖαν καὶ νοήμονα ἔχων φυσιογνωμίαν.

Ὁ ἄλλος χωρικοῦ φορῶν στολὴν, σαλβάριον, πλατεῖαν ζώνην, φέσιον, εἶνε ἀγωγιάτης καὶ λαβὼν τοὺς χαλινούς περιάγει τοὺς τρεῖς καθίδρους ἵππους, ὃν ὁ τρίτος φέρει τὰς σκευὰς τοῦ νεαροῦ ἱατροῦ.

Μόλις κατῆλθε τοῦ ἵππου ὁ νέος εὐρέθη ἐν τῇ ἀγκάλῃ τῆς μητρός, ἣτις τὸν ἀσπάζεται μὲ διψαν στοργῆς ἐξ ἑτῶν παρατηρούσα δ' αὐτὸν δι' ὀφθαλμῶν δακρυβρέκτων συγκρίνει τὸ ἀπελθὸν παιδίον, ὅπερ ἀνεπόλει, καθ' ἐκάστην, ὅτε ἔλειπεν ἐν τῇ ξενιτείᾳ, πρὸς τὸν ἐπανεληθόντα νέον καὶ μονολογεῖ ἐν μέσῳ τῶν συναθροισθέντων γειτόνων: «Πόσο ὠμόρρηγε! πόσο ἀψήλωσε! τὰ μαλλιά του ἀπὸ ξανθὰ ἐμαύρισαν! ἐφυγ' ἀμύστακκο παιδί καὶ γύρισε πηληκάρι... νὰ τὸ χαρῶ!...

Ἄλλ' ὁ Καπετὰν Σκιᾶς σφόδρα ἀνυπομονῶν ἤρπασε τὸν νέον ἐκ τῆς μητρός, ὡσεὶ τὸν διεφιλονεικεῖ πρὸς αὐτήν, καὶ τὸν ἔσφιξε μὲ τοὺς τρέμοντας βραχίονάς του, ἡ δὲ πολιόβριξ καὶ ῥισσὴ

μορφή τοῦ πάππου ἀπετέλει ἐξαισίαν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀνθηρὰν καὶ βραδινὴν τοῦ ἐγγόνου...

Εἶτα εἰσῆλθον εἰς τὸν οἶκον, ἔδραμον οἱ συγγενεῖς καὶ ὁ γέρον ἀπεχωρίσθη τοῦ νέου.

Βαθεῖα συγγίνης κατεῖχε τὸν Καπετὰν Σικιαν· ἐκάπιζεν ἀκαταπαύστως τὸ τοιμποῦκι του, στρήφρων διὰ τῶν δυσκάμπτων δακτύλων τὸν λευκὸν αὐτοῦ μύστακα. Ὡ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀνέμενε πρὸ πολλοῦ ὁ γηραιὸς ἀγωνιστής!...

Εἶχε ἓν σχέδιον.

Δι' ὃ μόλις ἀπέσπασε τὸν νέον ἀπὸ τὰ φιλήματα καὶ τοὺς ἐνστερνισμοὺς τῶν οἰκείων, εἶπεν εἰς αὐτὸν διὰ σοβαροῦ τόνου φωνῆς:

— Πολυζώη, ἔλα μαζί μου, ἔχω νὰ σοῦ μιλήσω.

Εἰσῆλθον εἰς δωμάτιόν τι, καὶ κλεισθεῖσας τῆς θύρας ἐκάθησαν ἐπὶ τοῦ μεντεριου. Ὁ πάππος προσήλων ἀπενῶς τὸ βλέμμα του ἐπὶ τοῦ ἐγγόνου, τῷ εἶπε διὰ συγκεκινημένης φωνῆς, ἄνευ προλόγου, ἄνευ μεταβάσεως, ὑπέικων εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκφράσῃ ἀμέσως ὅτι πρὸ πολλοῦ ἀπέπνιγεν αὐτὸν μὴ εὐρίσκον διεξόδον:

— Ὦντας βρόντηξε τὸ πρῶτο τουφέκι τῆς λευθεριάς, παιδί μου, μὲ τὸ πρῶτο βόλι ποῦ ἔπεσε μιὰ φωνὴ ἀκούσθηκε μὲ λαχτάρια: «Καὶ ἔς τὴν Πόλι νὰ δώσῃ ὁ Ἅγιος ὁ Θεός!» ἔς ταις κλεισούραις καὶ ἔς ταις σπηλαιαῖς, ὅταν κοιμώμασθαι λαθωμένοι, τὴν Πόλι ἐβλέπαμε ἔς τὸνεῖρό μας, τὴν Πόλι ποῦ πέθανε ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος γιὰ τὴν Πίστι καὶ γὰρ τὴν Πατρίδα. Ὦντας ἔβαλαν τὰ σύνορα θηροφύκαμε πῶς ἦταν ἔτσι προσωρινὰ κ' ἀπαντέχαμε ὥρα μὲ τὴν ὥρα νὰ πᾶμε νὰ λειτουργηθοῦμε ἔς τὴν Ἁγία Σοφία· ὕστερα πῆγε ὁ βασιλιάς ἔς τ' Ἀνάπλι· μὰ πολλοὶ καπετανεῖοι δὲν ἀποφάσιζαν νὰ κτίσουν σπῆτι...— Τί τὸ θέλομε κ' ἐδῶ κ' ἐκεῖ!... ἔλεγαν ἐπρόσμεναν νὰ κτίσουν μιὰ γιὰ πάντα κοντὰ ἔς τὸ βυσιλικὸ παλάτι, ἔς τὸ Βυζάντιο...

Γιὰ μᾶς τότες ἦτανε σιμὰ ἡ Πόλι μὰ τώρα σὰν ν'ἄφυγε ἀπ' τὸν τόπο της, πῆγε μακριὰ, χάθηκε ἔς τὴν ἄκρη τοῦρανοῦ, οἱ μινραδέδες τῆς σμίξαν μὲ τὰ σύννεφα... Ἡ Ἑλλάδα δὲν ἔχει πειὰ δύναμι νὰ θέλῃ τὴν Πόλι... σὰν ἐγὼ ποῦ δὲν ἔχω πλεῖα νὰ δρασκελήσω βράχους· ἐγέρασε ἡ Ἑλλάδα, καὶ οἱ γέροι δὲν μεγαλόνουν, ζαρόνουν. Ἡ Μεγάλη Ἑλλάδα τῆς Χάρτας τοῦ Ρήγα ἔμεινε ὅση τὴν ἔκαναν τότε, σὰν τὸ νάννο ποῦ μνήσκει ὅσος γεννηθῆ· μεγάλωσε, θὰ πῆς, μιὰ σταλιά· μὰ τί τὸ ὄφελος; τὸ Γένος ἐστένεψε ἀπὸ παντοῦ. ἄλλοι παίρνουν ἀπ' ἐδῶ, ἄλλοι ἀρπάζουν ἀπὸ κεῖ· μονάχα ἐμεῖς ἔχομε τὰ χέρια ἔς ταις τσέπαις μας· πρῶτα κυττάζαμε ἔμπρός, μακριὰ· τώρα κυττάζομε ἔπισω σὰν νὰ μᾶς κυνηγᾷ κανένας, κ' ἐμεῖς ἀπ' τὸ φόβο μας, φεύγοντας, ἐρρίζαμε χάμου τὰ τουφέκια μας καὶ ταις πα-

λάσκαις μας: τὴν τιμὴν μας καὶ ταις ἐλπίδαίς μας, καὶ φθάσαμε ἔς τὰ σύνορα. Δὲν λαχταροῦμε πειὰ γιὰ τίποτε παρὰ πέρα... Ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ νὰ μὴν μποῦμε καὶ παρὰ μέσα... Ἡ Πόλι! μιὰ φορὰ ἦτανε ἀρνηστής τῆς Πατρίδας ὅποιος δὲν τὴν συλλογιότανε· σήμερα παίρνουν γιὰ τρελλὸ ὅποιον τὴν συλλογιέται. Ἄχ! πάει, τὴν ἐχάσαμε... Χάσαμε καὶ τὴν Θράκη, σὲ λίγο θὰ χάσουμε καὶ τὴν Μακεδονία· γιὰ τὸν καιρὸ ποῦ κοιμώμασθαι ἐμεῖς, ἐξύπνησε ἓνας ἄλλος... οἱ Βούργαροι! αὐτοὶ ποῦ ὄντας ἐμεῖς πεθαίναμε γιὰ τὴν λευθεριά αὐτοὶ ζούσαν νύχτα μέρα μὲ τὰ ζῶα, καὶ γιὰ νὰ μοιάζουμε μ' αὐτὰ φοροῦν ὡς τώρα ἔς τὴν βράχι τὸ τομάρι τους καὶ μυρίζουν ἀχοῦρι... Οἱ Βούργαροι, ποῦ ὡς τὰ χθὲς χτύπουν σὰν ἀρκούδες ἔς τοὺς δρόμους καὶ χτυποῦσαν κάτω τὰ καλπᾶκια τους γιὰ μιὰ πεντάρα, ποῦ τὴ λευθεριά τους δὲν τὴν πῆραν μὲ τᾶρατά τους, μόνε τοὺς τὴν ἔδωκαν ἄν ἐλεημοσύνη ποῦ πετοῦν σὲ διακονιάρη, αὐτοὶ ζητοῦν νὰ μᾶς τὴν πάρουν τὴ Μακεδονία, αὐτοὶ θέλουν νὰ μᾶς κάμουν βουργάρους!...

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ θύρα τοῦ δωματίου ἠνοιχθη βιαίως καὶ εἰσώρησεν ἡ μήτηρ.

— Μπαμπᾶ, δόσε μου τὸ παιδί μου! νὰ τὸ ξεμολογήσῃς τὸ πῆρες ἄμα ἦλθε ἀπὸ τὰ ξένα; ἔξῃ χρόνια μοῦ ἔλειπε, τὸ λαχταρῶ τὸ παιδί μου!...

Ὁ γέρον ἔρριψε κεραυνοβόλον βλέμμα ἐπὶ τῆς θυγατρὸς του, ἀλλ' αὕτη εἴλκυσε ἐκτὸς τοῦ δωματίου τὸν υἱὸν της, ὅστις ἐξῆλθεν, ἄνευ ἀντιστάσεως, ἀφείξεν τὸν πάππον μόνον.

Ὁ νέος ἦτο σύννομος, ἀνήσυχος· ἐκείνη ἡ ἔξαισις ὑπ' ἧς ἔτρεμον τὰ χεῖλη τοῦ πάππου, ἐκείνη ἡ ἐκφρασις τῶν ὀφθαλμῶν ἀφ' ὧν διὰ τοῦ ἀντίχειρος ἀπέμασσε τ' ἀναθρώσκοντα δάκρυα, ὁ τρομώδης τῆς φωνῆς του τόνος, ὅλα ἦσαν παράδοξα... Ἀληθῶς τί ἤθελε νὰ τῷ εἶπῃ ὁ γέρον; Πρὶν ἀναπαύσῃ τὴν βαρεῖαν κεφαλὴν του ὁ νέος πλήρη εἰσέτι ἐκ τῶν λευκῶν ἐκ κόνεως ὀδῶν, ἄς ὑπὸ τὸν φλογερὸν καύσωνα, τὸ μονότονον τῶν τεττίγων ἀκούων τερέτισμα διῆλθεν ἐπὶ τοῦ ἵππου του, πρὸς τί τῷ ἐξεφώνησε τὸ λογίδριον ἐκεῖνο;

Ἄλλὰ μετ' ὀλίγον ἐνώπιον τοῦ κιβωτίου κλίτων, τὰ ιατρικὰ αὐτοῦ βιβλία καὶ τὰ χειρουργικὰ ἐργαλεῖα διευθετῶν, ἀνεμνήσθη τῶν βῆθρων τοῦ Πανεπιστημίου, ἐφ' οὗ ἀνέπλαττε τὰ ὄνειρα τοῦ μέλλοντος, τῆς μακρᾶς μελέτης ἐν τῷ φοιτητικῷ δωματίῳ κεκλεισμένων τῶν πρασίνων παραθύρων, τῆς συγκινητικῆς ἡμέρας τῶν ἐξετάσεων, ὅτε μετὰ τοῦ συντρόφου του ἐκαθέστησαν ἐνώπιον τῶν καθηγητῶν ὡς κατηγορούμενοι τοῦ αὐτοῦ ἐγκλήματος, τῆς χαρμοσύνου διδακτορικῆς ἀνακηρύξεως, τοῦ συμποσίου, ὅπερ προσήνεγκεν εἰς τοὺς συρρεύσαντας φίλους, καὶ τῶν πρακτικῶν τῆς ἐπαύριον σκέψεων. Ἰδοῦ, ἔφθασεν εἰς τὸ τέρας τῶν πόθων του, ν' ἀποκατασταθῇ ἐν τῷ χωρίῳ του, ν' ἀποκτήσῃ πελατεῖαν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, ν' ἀνα-

λάβη τὴν διεύθυνσιν τῶν ἀγρῶν καὶ ἀμπέλων τῶν, ἀφ' οὗ ὁ μὲν πατήρ του ἀπέθανε ὁ δὲ πάππος του εἰσποιμαίνεται ν' ἀποθάνῃ, νὰ νυμφευθῇ πλουσίαν κληρονόμον, νὰ σχετισθῇ μὲ τοὺς Τούρκους διοικητάς, νὰ γείνη ἀζῆς καὶ δημογέρων... Τὴν αὐτάρκειαν αὐτοῦ οὐδεμία ἐπιστημονικὴ ἢ κοινωνικὴ φιλοδοξία διαταράττει. Ἀσμένως ἐγκλείει ἑαυτὸν εἰς στενὸν ὄριζοντα. Ἐνίοτε μόνον τοὺς σχολίους δρόμους τῶν ἀθορύβων συνοικιῶν διερχόμενος ὁ ἰατρός τοῦ χωρίου ὡς ὀπτασίαν θ' ἀνακαλῆ τὰς μαρμαροκτίστους καὶ βομβούσας Ἀθήνας...

Ἐκ τοῦ κιβωτίου ἐξήγαγεν ἐφημερίδας τινὰς ἀθηναϊκάς, ἃς θέλων ν' ἀπασχολήσῃ τὸν πάππον καὶ δώσῃ ἄλλην τροπὴν εἰς τὸ πνεῦμά του, ἔστειλε πρὸς αὐτόν· οὗτος δὲ φορέσας τὰ διόπτρα του ἤρξατο μετ' ἑνδιαφέροντος ἀναγινώσκων τὰς ἐξ Ἀθηνῶν εἰδήσεις, ὅτε κατὰ σύμπτωσιν τὸ βλέμμα του ἔπεσεν ἐπὶ ἀρθριδίῳ ἔχοντος ὡς τίτλον: Τὸ ἐν Φιλιππουπόλει ἐπεισόδιον.

Ἀπὸ τῶν πρώτων γραμμῶν ἀνεντριχίασε· ἐν τῷ ἄρθρῳ ἐκείνῳ ἐλέγετο ὅτι ἡ ἐλληνικὴ σημαία ἐξυβρίσθη, ἐξεσχίσθη, ἠτιμάσθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων· εἰς ἐκάστην ὀδυνηρὰν λέξιν τῷ ἔφαινετο ὅτι ῥόπαλον κατεφέρετο κατὰ τῆς λευκῆς κεφαλῆς του. Συνέθλιψε μετ' ἀγανακτικῆσεως τὴν ἐφημερίδα ἐν τῇ πλατεῖᾳ ἐρρυτιδωμένη παλάμη του. Ἐπνίγετο· εἶχεν ἀνάγκην ἀέρος, ἀνέθη εἰς τὸ δωμάτιόν του. ὦ! ἡ σημαία ἠτις ἐκυμάτισεν ἐπὶ τῶν τουρκικῶν φρουρίων, ἠτις ἐδέξατο τὸ ὕστατον βλέμμα τῶν ἐκπνευσάντων ἡρώων, ἡ πτερυγίσασα ὑπὲρ τὸν Καραϊσκάκη καὶ τὸν Κολοκοτρώνη ὡς πτερωτὸν σύμβολον νίκης, ἡ σημαία τῶν Ἑλλήνων ἐμιάνθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων!...

Ὁ Καπετὰν Σκιᾶς δὲν κατέβη νὰ δειπνήσῃ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην· δὲν ἀνῆψεν οὔτε φῶς ἐν τῷ δωμάτιῳ του· κάτωθεν ἤκουετο τὸ βαρὺ βᾶδισμά του· ἡ μήτηρ τοῦ νέου ἀνεληθούσα ἀκροποδητεὶ διεκρίνετο ἐν τῇ σκοτίᾳ τὸ ἀνημμένον τσιμπουκιον, ὑπερ ἐκ τῆς ἀδιακόπου φεγγαβολίας ἐφένετο ὅτι πυρετωδῶς ἐρόφα ὁ γέρον, καὶ ἤκουσε βαθύν, ἐκ τῶν σπλάγγων του, ἀναστεναγμόν... *

* *

Τὴν ἐπαύριον, λιὰν πρωτῶ, ὁ πάππος ἐζήτησε τὸν ἔγγονον. Εἶχε διέλθει φοβερὰν νύκτα. Τὸ καταβεβλημένον ὑπὸ τῶν συγκινήσεων σῶμά του εἶχε παραδοθῆ εἰς θαρὺν ὕπνον, ἀλλ' ἡ τεταραγμένη ψυχὴ του εἰργάζετο, καὶ συμπληροῦσα τὴν ὀδυνηρὰν πραγματικότητα ἐδημιούργησε περὶ τὸ προσκεφάλαιον τοῦ γέροντος τὸ ὄνειρον τοῦτο:

Ἡμέραν τινὰ αἰφνης ἡ Μακεδονία ἐγένετο βουλγαρικὴ. Βούλγαροι χωροφύλακες ἔσυρον ἐκτὸς τῶν ἐκκλησιῶν τοὺς Ἑλληνας ἱερεῖς. Ἐκλείσαν ὅλα τὰ ἐλληνικὰ σχολεῖα, ἐξέσχισαν ὅλα τὰ ἐλληνικὰ βιβλία· ἐφυλάκιζον πάντα ὁμιλοῦντα ἐλληνιστί· ἔξω ἐν τῇ ὁδοῖ ἐγυμνάζοντο βούλγα-

ροι στρατιῶται· εἶχεν ἐκδοθῆ διάταγμα οἱ Μακεδόνες νὰ φορέσουν καλπάκι, νὰ μεταβοῦν εἰς προσκύνησιν τοῦ βουλγάρου διοικητοῦ, νὰ παραδώσουν τὰ ὄπλα τῶν.

— Καπετὰν Σκιᾶ, Ἑλληνα, ἐφώνησε πρὸς αὐτὸν ὁ βούλγαρος βοηλάτης τοῦ χωρίου ἀναρρηθῆς εἰς ἀξιοματικόν, παράδωσε τ' ἄρματα σου κ' ἔλα νὰ προσκυνήσῃς... *

Ἄλλὰ τοῦ Καπετὰν Σκιᾶ τὸ γιαταγάκι, ὅπερ τοσακίς ἐκοκκίνισεν ἀπὸ ἀχνίζον αἶμα μπέθηδων καὶ τὸ βροντερόν καρυσούλι ὅπερ τῷ εἶχεν δωρήσει ὁ Βότσαρης, δὲν ἤξευραν πῶς παραδίδονται...

Ὁ ἀγωνιστὴς ἐκρήμνισεν ἐκ τῆς κλίμακος τὸν βούλγαρον, ὅστις ἐπανῆλθε μετ' ὀλίγον συρρετὸν ὀθηγῶν στρατιωτῶν· εἰσήλασαν εἰς τὸν οἶκον ἀλαλαζόντες, ἀλλ' ὁ Καπετὰν Σκιᾶς ξιφῆρης ὤρμησεν ἐναντίον αὐτῶν πλήττων, φονεῶν... *

Τότε ἐζύπνησε· ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη πλέον νὰ κλείσῃ τὰ ὄμματα μέχρι πρωΐας· ἠγέρθη τῆς κλίνης· ἐμονολόγει σφιγγὼν τοὺς γρόνθους, ἠπείλει, ὕβριζε τοὺς Βουλγάρους· ἡ αὐγὴ εὗρεν αὐτὸν διασκελιζόντα μεγάλοις βήμασι τὸ δωμάτιον.

Ἵστε ὁ νέος ἰατρός προσελθὼν εἶδεν αὐτὸν τόσον ἄγριον:

— Παπποῦ, τί ἔχεις; ἀνέκραξε μετ' ἄκρας ἀνησυχίας.

Ἄλλ' ὁ γέρον θείς τὴν βαρεῖαν αὐτοῦ χεῖρα ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ νέου εἶπε:

— Ἡ Μακεδονία κινδυνεύει... οἱ Βούλγαροι δουλεύουν κρυφὰ κρυφὰ ὅσιν κλέφταις ποῦ χαλοῦν τὴν νύκτα τὸ αὐλάκι τοῦ γείτονα γιὰ ν' ἀρπάξουν τὸ ξένο χωράφι· πρέπει νὰ τὴ γλυτώσωμε, παιδί μου, Πολυζῶη μου, τὴν Μακεδονία μας... γιὰ αὐτὸ σ' ἐπερίμενα μὲ τέτοια λαχτάρια τόσα χρόνια...

— Τί νὰ κάνω; εἶπεν ὁ νέος μὴ ἐνοσῶν εἰσέτι.

— Νὰ πᾶς νὰ κηρύξῃς τὴν Ἑλλάδα, ἀπ' ἄκρη ἔς ἄκρη τῆς Μακεδονίας, νὰ πάρῃς χωριά καὶ καλύβια· ὅ,τι ἔκανε ὁ Ρήγας γιὰ μιὰ Μεγάλῃ Ἑλλάδα, νὰ τὸ κάνῃς σὺ γιὰ τὴν Μακεδονία... τὸ χῶμα ἔχει τὴν ἐθνικότητα πῶχουν ἢ καρδιαίς, καὶ πήγαινε, νὰ κάνῃς ἐλληνικαῖς καρδιαίς... Μὰ νὰ προσέχῃς παιδί μου νὰ μὴ σὲ νοιώσουν, νὰ κάνῃς τάχα ἐμπόριο, κ' ὅπου πᾶς γιὰ νὰ παζαρεύῃς νὰ μιλάς μὲ τρόπο γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἄιντε, πήγαινε, μὲ τὴν εὐχή μου, Πολυζῶη μου... *

Ὁ νέος ἔμεινε ἐνεός, ἐκπλήκτους ὀφθαλμούς προσηλθὼν ἐπὶ τοῦ πάππου.

— Καὶ θὰ πεθάνω μὲ ἡσυχία, ἐξηκολούθησεν ὁ γέρον, ὅσιν ξέρω πῶς εἶν' ἐλληνικὴ γῆ ὁ τάφος μου· γιὰτὶ ὅσιν εἶνε βουλγαρικὴ μοῦ φαίνεται πῶς θὰ κάθεται ὅσιν μολύβι πάνω ἔς τὰ στήθια μου... Ἄιντε, ἔλα νὰ σὲ φιλήσω, νὰ σοῦ δώσω τὴν εὐχή μου· καὶ τρέχα... *

— Τί λὲς παπποῦ! εἶπεν ἐπὶ τέλους ὁ νέος.

— Νὰ πᾶς! νὰ πᾶς! δὲν ἔχομαι καιρὸ νὰ χάνωμε! εἶπεν ὁ καπετὰν Σκιᾶς ἐντόνως.

— Μὰ παππού, τὸ σκέφθηκες καλὰ αὐτὸ ποῦ μοῦ λές;...

— Ναι, ἀνεφώνησε βροντωδῶς, τὸ σκέφθηκα· ἕξι χρόνια τώρα τὸ συλλογιόμυ, ἴμερα καὶ νύκτα κάθε ὥρα, κάθε λεπτό... ἀίντε, φύγε... ἀκόμη στέκεσαι;...

Καὶ ἀγανακτῶν διὰ τὸν δισταγμὸν τοῦ νέου ὄθει αὐτὸν διὰ τῶν βραχιόνων του ν' ἀπέλθῃ, νὰ περιπλανηθῇ εἰς ὄρη καὶ φάργγα νὰ κακουχηθῇ, νὰ κινδυνεύσῃ, ν' ἀποθάνῃ ἴσως ὑπὲρ τῆς Πατρίδος.

— Μὰ στάσου, παππού, εἶπεν ὁ νέος θωπευτικῶς ὡς πρὸς πάσχοντα, προσπαθῶν ν' ἀπαλλαγῇ τῶν ὠθήσεων ἐκείνων, στάσου νὰ τὸ συλλογισθοῦμε καλλίτερα...

— Τι; ἀνεβόησε φοβερός ὁ πάππος. Ἡ Μακεδονία χάνεται καὶ σὺ μοῦ λές, στάσου; Ἄ! τί ξεφυλισμένο αἷμα ἔχεις μὲς 'ς ταῖς φλέβαις σου! γιὰ ἀνοιξὲ τὰ στήθια σου νὰ σοῦ βάνω τὴν καρδιά μου, γιὰ δύοσε μου τὴ νηότη σου νὰ πάγω ἴγῳ ἕνας ἀπὸ μᾶς πρέπει νὰ πάγῃ... Τ' ἀκοῦς;

Καὶ μετὰ βραχεῖαν σιγὴν ἐπανέλαβε βαθέως στενάζων, ὡσεὶ ἐμονολόγει:

— Ἄχ! καταραχμένα χρόνια ποῦ παίρνετε κορμιὰ λεβέντικα σὰν κυπαρίσσια καὶ τὰ σκεθρόνετε, καὶ τὰ κάνετε νὰ μυρίζουν χῶμα... ἄχ, καυμένα νηάτα! νάμουν παληκάρι τώρα ἐγώ, θῆπερα μονάχος μου τὰ μονοπάτια καὶ θὰ πῆγαινα... μὰ ποῦ τῷξερε ὁ Θεὸς πῶς δὲ θὰ βρίσκωνται σήμερα ἄνθρωποι γιὰ νὰ μᾶς κάνῃ ἐμᾶς τοὺς παλαιούς γιὰ δυὸ τρεῖς γενεαῖς... Καυμένη Ἑλλάδα!...

Ὁ νέος ἰατρὸς βλέπων αὐξάνουσαν τὴν ἐξάψιν τοῦ πάππου,

— Παππού, πέσε 'ς τὸ στρῶμά σου νὰ ἡσυχάσῃς,

— Νὰ ἡσυχάσω! δὲν θὰ ἡσυχάσω ἂν δὲν πᾶς, εἶπε, βιαίως σείων τὸν βραχίονα τοῦ νέου· πρέπει νὰ πᾶς, θέλεις δὲν θέλεις! σὲ προστάζω!..

— Ἄ! μὰ αὐτὸ εἶνε βάσανο εἶπεν ὁ νέος ἀπολέσας πλέον τὴν ὑπομονὴν του· πρέπει νὰ τελειώσῃ μιὰ γιὰ πάντα αὐτὴ ἡ ἱστορία· δὲν πάγω· δὲν εἶνε δική μου δουλειὰ νὰ σώσω τὴν Μακεδονία... εἶμαι ἰατρὸς ἐγώ, ἄφησέ με νὰ κάνω τὴν ἱατρική μου! δὲν εἶμαι τρελλὸς νὰ πάγω νὰ μὲ πεποκόψουν γιὰ τοὺς Μακεδόνας σου· γιὰτί, σοῦ τὸ λέγω φανερά, εἶνε μονομανία αὐτὸ ποῦ θέλεις, εἶνε τρέλλα.

— Τι; τρέλλα! ἐβρυχήθη ὁ πάππος· καὶ σὺ τρέλλα τὸ θαρρεῖς αἰ! ἀρνησθῆ τῆς Πατρίδος... φύγε ἀπὸ μ'πρὸς μου!... σὲ διώχω ἀπὸ τὸ σπίτι μου!.. νὰ μὴ σὲ ἰδοῦν τὰ μάτια μου!.. φύ...!

Καὶ τρέμων, μανιώδης ὄθει ἐκτὸς τῆς θύρας τὸν ἕγγονον.

Ἄλλ' αἴφνης κατελήφθη ὑπὸ σκοτοδίνης, ἡ γλῶσσά του ἐδέθη, ἐκλονήθη ὡς οἰνοβαρῆς... Τὸ αἷμα τῆς καρδίας του ἐπλημμύρησε τὸν ἐγ-

κεφαλὸν του καὶ κατέπεσε μεγαλωστὶ κεραυνοβολῶς ἀπόπληκτος.

Ὅταν βαθύρριζα ἐκσπῶνται δένδρα συναφαιροῦσι τὸ χῶμα ἐν ᾧ ἦσαν βεβουθισμένα. Ὁ βαθὺς πόθος τοῦ γέροντος ἀγωνιστοῦ βιαίως ἐκσπασθεῖς συνεξερρίζωσε τὴν ὑπαρξίν του...

ΑΡ. Π. ΚΟΥΡΤΙΑΝΗΣ.

ΤΟ ΛΟΓΙΚΟΝ ΤΩΝ ΚΥΝΩΝ

Ἔχουσι λογικὸν οἱ κύνες; Τὴν ἐρώτησιν ταύτην ὑπέβαλον εἰς ἐμαυτὸν ἀναγνοὺς ἐσχάτως ὅτι κύων τις παρουσιάσθη εἰς τι νοσοκομεῖον ἐπιδακνύων τὸν πόδα του, τὸν ὁποῖον εἶχε συντρίψει ἄμαξα.

Οἱ φρονούντες ὅτι μόνος ὁ ἄνθρωπος κατέχει εἰς ὕψιστον βαθμὸν τὸ δῶρον τοῦ λογικοῦ θέλουσι μοὶ ἀποκριθῆ ἀρνητικῶς, πρὸς μεγάλην των εὐχαρίστησιν. Ἐν τούτοις συντονωτέρα τις σκέψις ἴσως καθωδήγει αὐτοὺς εἰς ἕτεραν ἀπόφασιν. Τὸ κατ' ἐμὲ θέλω ἀπαντήσῃ ἀμέσως καὶ καταφατικῶς εἰς τὴν τεθεῖσαν ἐρώτησιν, διότι ἂν οἱ κύνες δὲν κατέχουσι τὴν δύναμιν τοῦ λογικοῦ, ἀλλ' ἔχουσι καὶ τὸ δῶρον τοῦ συνάπτειν ἰδέας, ὅπερ ὀδηγεῖ εἰς τὸ αὐτὸ τέλος. Τὴν ιδιότητα ταύτην πολλοὶ θέλουσιν ἀποδώσει εἰς τὸ ὀρμέμφυτον, ἀλλὰ δὲν συμφωνῶ μὲ τὴν γνώμην των. Τὰ ἀκόλουθα ληφθέντα τυχαίως μεταξὺ μυρίων παραδειγμάτων ὁμοίων ἐλπίζω ὅτι θέλουσιν ἀποδείξει τὴν ἀλήθειαν τοῦ ἰσχυρισμοῦ μου.

Α'.—Πρὸ τινων ἐτῶν εὐρισκόμην μεθ' ἐνὸς τῶν μαθητῶν μου ἐντὸς τινος γραφείου, ὅτε μέγας τις μαῦρος κύων ἦλθεν ὀπισθεν ἐμοῦ, προσέτριψε τὸ ρύγχος του ἐπὶ τῆς χειρὸς μου, μὲ ἤτενισε δι' ὀφθαλμῶν νοημόνων σείων τὴν οὐρὰν καὶ τέλος ἔθηκε τὸν πόδα του ἐντὸς τῆς χειρὸς μου. Τότε παρατηρήσας τὸν κύνα: «Τί ζῆτεῖς ἀπὸ ἐμέ, γέρο μου;» τῷ λέγω θωπευτικῶς. Αἴφνης ἐπιστραφεὶς ὁ μαθητῆς μου: «Δὲν ἀναγνωρίζετε, κύριε, μοὶ λέγει, τὸν σκύλον; εἶνε αὐτὸς τοῦ ὁποίου εἶχον συντρίψει τὸν πόδα τόσον φοικτὰ πρὸ ὀλίγου καιροῦ, καὶ τοῦ ἐπεριποιήθητε ὁ ἴδιος τὴν πληγὴν.» Ταχεῖα ἐξέτασις μοὶ ἀπέδειξε τὴν ἀλήθειαν τοῦ πράγματος. Ὅταν δὲ κύψας ἐθώπευσα τὴν κεφαλὴν του, τὸ ὠραῖον ζῶον ἀνεχώρησεν μετὰ σημείων ὕψιστης χαρᾶς πρὸς τὸν κύριόν του, ὅστις ἴστατο ἀπωτέρω προσδβέπων ἡμᾶς μετ' ἐκπλήξεως.

Β'.—Πρὸ δύο ἐτῶν ἐθεράπευον κατὰ τὸ θέρος ἕνα ὑπερμεγέθη κύνα, ὅστις ὑπέφερεν ἀπὸ ρευματισμὸν κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὠμοπλάτην. Ὁ κύων ἠσθάνετο δεινοῦς πόνους. Ἄλλ' ἀπὸ τῆς δευτέρας ἐπισκέψεώς μου ὁ ἴδιος ἐτοποθετεῖ τὸ πάσχον μέλος ἐπὶ ἀντικειμένου τινὸς ὁποιοῦδήποτε εἰς τρό-